

# Hazepootjes en Zilverhaver-verbond in de winter

door H. Griffioen

De klaversoort Hazepootje (*Trifolium arvense*) is een wilde plant die in het pleistocene deel van ons land gelukkig nog veel voorkomt. Het is een kensoort van de Klasse der zandige droge graslanden (*Koelerio-Corynephoretea*) en is in het Gooi bij voorkeur te vinden in vegetaties die behoren tot het Zilverhaver-verbond (*Thero-Airion*). Binnen dit verbond groeit het Hazepootje dikwijls samen met het Vogelpootje (*Ornithopus perpusillus*) en Muizeoor (*Hieracium pilosella*).

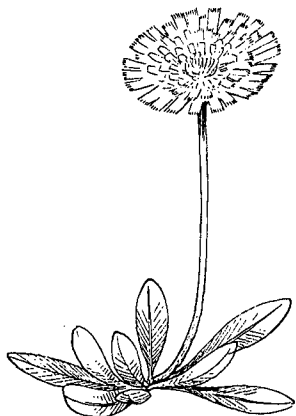
Onze voorouders hadden veel oog voor de details van de wilde planten en zo ontstonden vaak plantnamen die op dieren betrekking hebben. Hazepootje dankt zijn naam aan het, vooral na de bloei, gerekte bloemhoofdje met de dicht grijsachtig behaarde peulen die aan een hazepoot doen denken. Bij het Vogelpootje houdt de naam verband met de vorm van de vruchten; de in groepjes staande gelede en gebogen peulen lijken inderdaad frappant op een vogelpoot. Het Muizeoortje tenslotte dankt zijn naam aan de bladen die min of meer lancetvormig zijn en vooral aan de onderzijde grijs viltachtig behaard.

In de Nederlandse literatuur is, voorzover ik kon nagaan, het Hazepootje uitsluitend bekend als eenjarig en als zomerannuel, evenals de Kleine klaver (*T. dubium*) en de Liggende klaver (*T. campestre*). Maar ook in de winter zijn op de



Duizendblad (tek. M. Kolvoort)

zandgronden veel klavertjes te vinden, meestal in kleine vegetatieve vormen, waardoor ze moeilijker op soort zijn te herkennen dan in de zomer wanneer ze bloeien. En juist in de winter is het wel aardig daar eens op te letten, want dan blijkt dat ook deze klavertjes vaak aanwezig zijn als winterannuellen. Er zijn dan winterannuellen te vinden van de Kleine klaver, Liggende klaver en het Hazepootje. Vooral Kleine klaver en Liggende klaver zijn in de winter lastig van elkaar te onderscheiden, evenals ook van de 's winters talrijk voorkomende plantjes van de Hopklaver (*Medicago lupulina*). Voor deze soorten hoop ik nog eens een tabel samen te stellen, waarin de vegetatieve kenmerken van de plantjes dusdanig worden vermeld, dat aan de hand van zo'n tabel determinatie op soort mogelijk is. Voor jonge kleine plantjes die zo frappant op elkaar lijken is dat niet eenvoudig en het vereist veel onderzoek en onderlinge vergelijking. Voor het Hazepootje is het wat gemakkelijker en met geduld zoeken en waarnemen zijn ze in de vegetatie wel te onderscheiden van de andere klaversoorten.

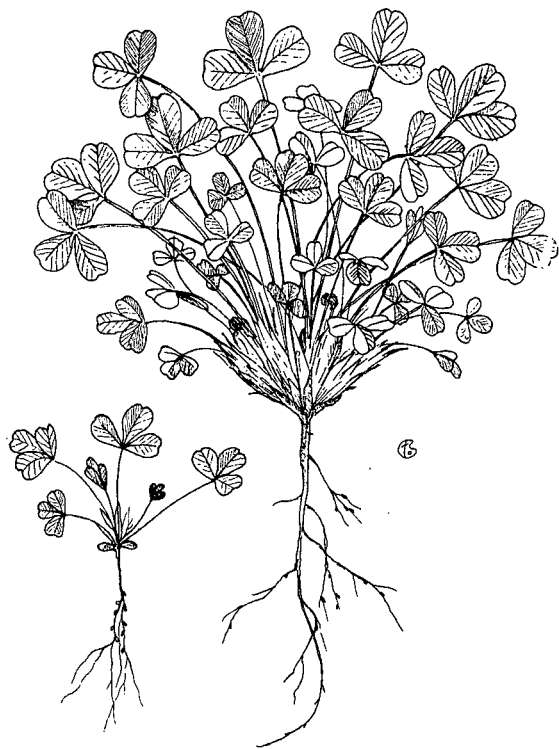


Muizeoor (tek. M. Kolvoort)

Bij de winterannuellen van het Hazepootje is het opvallend dat de plantjes min of meer in rozetvorm groeien en dat de bekende bladen met de langwerpige lijnvormige blaadjes ontbreken. Het blijkt dat de eerste – initiale – bladen nogal afwijken van deze bekende bladvorm. De bladen van het winterbladrozet van het Hazepootje be-

staan uit omgekeerd eironde blaadjes die veel lijken op de blaadjes van de Witte klaver (*T. repens*). Echter, van de Witte klaver zijn geen bladrozetten te vinden, de bladen bevinden zich aan kruipende stengels – *repens* –, en de blaadjes zijn vaak getekend met een witachtige halve-maanvormige vlek, maar in de winter zijn deze vlekken dikwijls niet aanwezig. De bladen van de Witte klaver zijn heldergroen en de plant is onbehaard. Het Hazepootje heeft vaalgroene bladen die vooral aan de onderzijde grijswit behaard zijn.

De bladsteel en de lancet-priemvormige steunblaadjes zijn min of meer dicht behaard. De blaadjes zijn soms aan de top iets ingedeukt. Dikwijls zijn verkleuringen van de bladen door anthocyaan waar te nemen, waardoor de blaadjes roestkleurig worden. Niet zelden zijn plantjes te vinden waarvan de onderkant van de blaadjes diep purper is gekleurd. Deze verkleuringen heb ik bij andere klaversoorten nooit waargenomen. Bij droge vorst bevroren de bladen van het Hazepootje nogal eens. De wortels van veel planten



Winterannuëllen van Hazepootje (tek. F. Siemensma)

Bloeistengel van Hazepootje (foto: R. Wellner)



worden echter niet door de vorst aangetast, waardoor ze in het voorjaar opnieuw uitgroeien. 's Winters verdwijnen ook veel bladeren door konijnenvraat en vraat door Houtduiven. In de strenge glaciale winter van 1978/79 bleven de planten onder sneeuw- en ijsbedekking in goede conditie.

De winterannuëllen ontkiemen meestal vanaf augustus tot diep in de herfst, afhankelijk van neerslag en temperatuur. Bij dagtemperaturen tot ongeveer minimaal 10° C kunnen de zaden kien, waardoor er in de winter zowel grote als zeer kleine planten aanwezig zijn. Wanneer in het voorjaar de planten gaan uitgroeien, worden de bekende langwerpige-lijnvormige blaadjes gevormd. De rozetbladen verdrogen intussen en zijn aan bloeiende planten niet meer te vinden. De winterannuëllen hebben een voorsprong in ontwikkeling in voorjaar en zomer ten opzichte van de vanaf april ontkiemende zomerannuëllen van het Hazepootje. De winterannuëllen kunnen tegen het eind van mei gaan bloeien. De bloei van de zomerannuëllen begint als regel niet voor eind juni, begin juli. Vooral gedurende de maanden mei en juni is daardoor in het veld het verschil tussen winter- en zomerannuëllen duidelijk waar te nemen. Opmerkelijk is dat de flora van Heimans,



*Schapezuring (tek. M. Kolvoort)*

Heinsius en Thijssen, mei als bloeiaanvang opgeeft en de flora van Heukels-Van Ooststroom, juli als begin van de bloei noemt. Het verschil in opgave van de bloeiaanvang in deze flora's zou zo kunnen worden verklaard.

Het blijkt dus dat ook in de winter in het vegetatiedek veel is te zien en waar te nemen. Speciaal het eerder genoemde Zilverhaververbond is dan het bekijken waard omdat de meeste, in deze plantengemeenschap voorkomende soorten, zicht-

baar aanwezig zijn. Vooral in dit verbond zijn veel overblijvende planten die aan de oppervlakte overwinteren (*hemicryptofyten*) en winterannuelen (*therofyten*) te vinden. Door de open, soms ijle, begroeiing van deze lichtminnende planten, zien we dikwijls fraaie mozaïek-vormige vegetatiepatronen, die wegbermen op zandgronden en randen van paden door heidevelden sieren.

In de winter in vegetatief stadium goed te herkennen, meestal algemeen in het Zilverhaver-verbond aanwezige hemicryptofyten zijn onder meer: Schapezuring, Gewone hoornbloem, Akkerhoornbloem, Viltganzerik, St. Janskruid, Grasklokje, Smalle weegbree, Gewoon biggekruis, Muizeoor, Gewoon duizendblad, Buntgras, Schapegras, struisgrassen en het overwegend tweejarige Zandblauwtje. Bij de therofyten zijn dat: Zandhoornbloem, Eenjarige hardbloem, Klein tasjeskruid, Zandraket, Vroegeling, Zachte ooievaarsbek, Gewone reigersbek. Hazepootje, Vogelpootje en Canadese fijnstraal.

*Adres van de schrijver:*

9.

## Van dichtbij gezien

*door J. W. G. Pfeiffer*



### **Vogelnestzwam (*Cyathus striatus*)**

Op wat verrot takhout bij een stronk stond begin augustus '78 een groep Nestzwammetjes, ook wel Vogelnestjeszwammen genaamd. In de 'eitjes' zitten de sporen. Door bewegingen, vooral door het inspatten van een regendruppel springen die 'eitjes' het nestje uit. Dan pas komen de sporen vrij.